

Mogu li troškovi studiranja u RH biti predmet otpusta u postupku stečaja potrošača?

Bodul, Dejan; Šebijan, Bruno

Source / Izvornik: **Unaprjeđenje kvalitete studiranja na pravnim fakultetima u Hrvatskoj, 2021, 159 - 182**

Conference paper / Rad u zborniku

Publication status / Verzija rada: **Published version / Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:118:282374>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-02**

PRAVNI

Pravni fakultet Faculty of Law

Sveučilište u Rijeci
University of Rijeka

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Law](#)
[- Repository University of Rijeka, Faculty of Law](#)

uniri DIGITALNA
KNJIŽNICA

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Izv. prof. dr. sc. Dejan Bodul*
Bruno Šebijan**

MOGU LI TROŠKOVI STUDIRANJA U RH BITI PREDMET OTPUSTA U POSTUPKU STEČAJA POTROŠAČA?

UDK 347.738.8-057.87
Primljeno: 12.10.2020.
Prihvaćeno: 7.12.2020.
Pregledni znanstveni rad

Sažetak

Pandemija bolesti COVID-19, kompleksni uvjeti posttranzicijskoga gospodarstva, ustavno pravo na dostupnost obrazovanja te troškovi obrazovanja rezultiraju potrebom za proučavanjem instituta stečaja potrošača te njegovim usporedno-pravnim rješenjima. Naime, glavne vrste troškova koje studenti snose jesu školarine (izravni) i životni (neizravni) troškovi koji se sastoje od troškova smještaja, obroka, prijevoza, zdravstvenoga osiguranja, knjiga i obrazovnih materijala. S druge strane, kad govorimo o potrošačko-stečajnom postupku, primjećujemo težnju prema ograničavanju prava vjerovnika u korist prava dužnika što je u skladu s idejom vodiljom ovoga postupka: rehabilitacijom dužnika (tzv. fresh-earned start). Ovaj se rad bavi analizom dviju komplementarnih tema koje se tijekom argumentacije povezuju u jedinstvenu cjelinu. U hrvatskoj pravnoj realnosti ta se međuovisnost očituje u dubini krize koja zahvaća sustav potrošačko-stečajnoga i ustavnoga prava na dostupnost obrazovanja kroz aspekt definiranja mogućnosti otpusta troškova studiranja postupkom stečaja potrošača. U tom smislu, ovaj rad ima namjeru ukazati na nedorečenost postojećih rješenja pokušavajući pritom usmjeriti razmišljanja o tom problemu u pravcu određenih de lege ferenda rješenja.

Ključne riječi: pravo na obrazovanje, troškovi obrazovanja, potrošački stečaj, otpust.

1. OKVIR ZA RASPRAVU

Imajući u vidu kompleksnost i aktualnost analiziranoga problema, značajno je na početku napraviti terminološku diferencijaciju kako bi bilo jasno što se podrazumijeva pod pojmovima *potrošački stečaj*, *troškovi studiranja* i *pravo na obrazovanje*.

* Sveučilište u Rijeci, Pravni fakultet, dbodul@pravri.hr
"Ovaj rad je financiran sredstvima Sveučilišta u Rijeci za projekt ZIP-UNIRI-130-7-20."

** Student V. godine Integriranog sveučilišnog preddiplomskog i diplomskog studija pravo, Sveučilište u Rijeci, Pravni fakultet, bsebijan@pravri.hr

Provedbu, kao i cilj stečajnoga postupka detaljno uređuje Stečajni zakon.¹ U pravnom smislu, stečaj je izvanparnični *sui generis* sudski postupak u kojem se vrši kolektivno namirenje svih vjerovnika iz imovine insolventnoga dužnika bilo likvidacijskim stečajnim postupkom ili nekim modelom reorganizacije (predstečajnim postupkom ili stečajnim planom). Iako se uočava određena različitost, oba upućuju na osnovni cilj stečaja, a to je namirenje vjerovnika i ostvarivanje njihovih imovinsko-pravnih zahtjeva (čl. 2. SZ-a). Odgovor na pitanje zašto je u SZ-u došlo do izostavljanja kategorije potrošača kao mogućega subjekta stečaja nije jednostavno dati, no ta se nesmotrenost ispravila recepcijom instituta potrošačkoga stečaja, odnosno Zakonom o stečaju potrošača (dalje u tekstu ZSP).² Dakle, provedbu kao i cilj potrošačko-stečajnoga postupka detaljno uređuje ZSP, a pritom se na odgovarajući način primjenjuju odredbe SZ-a. Sukladno pravilima potrošačkoga insolventnog postupka, cilj ovoga specifičnoga izvanparničnog postupka jest osloboditi poštenoga potrošača od obveza koje ostanu nakon unovčenja njegove imovine i raspodjele prikupljenih sredstava vjerovnicima (oslobođenje od preostalih obveza). Dakle, kod potrošačkoga stečaja razlikujemo materijalno-pravni cilj koji se odnosi samo na potrošača i predstavlja upravo *differentia specifica* u odnosu na korporativni stečaj. Sam je postupak žuran/hitan pa sud može donositi odluke i bez usmene rasprave, *ex offio* odlučivati o činjenicama koje su važne za postupak i radi toga izvoditi sve potrebne dokaze. Posebne insolventne odredbe pružaju potrošačima pravo na otpust dugova u tri etape. Dakle, zakonodavac je nastojao dati precizna pravila za svaku situaciju i za svaku etapu postupka.

Prema relevantnim analizama i studijama, prosječan ukupan iznos troškova za studenta u Hrvatskoj iznosi 15 755 kuna po semestru. Ovaj iznos uključuje i izravne i neizravne troškove studija: prosječni semestralni troškovi školarina, upisnina i drugih davanja vezanih uz studij (izravni troškovi) iznose 2 816 kuna, dok troškovi života (neizravni troškovi) iznose gotovo pet puta više: 12 939 kuna. Međutim, treba naglasiti da se izdaci svih studenata razlikuju od prosjeka i postoje velika odstupanja u populaciji. Kad su u pitanju izravni troškovi studenata po semestru, analiza pokazuje veliku razliku između redovitih studenata koji ne plaćaju školarinu i studenata koji plaćaju školarinu (bilo redovitih ili izvanrednih): studenti koji ne plaćaju školarinu u prosjeku troše oko 375 kuna na upisnine ili prijavnice, dok za većinu studenata koji nisu oslobođeni plaćanja školarine, one u prosjeku iznose oko 4 400 kuna semestralno (ili oko 8 800 kuna godišnje). Skupine studenata s najvišim troškovima jesu studenti privatnih visokih učilišta, izvanredni studenti, studenti s djecom te studenti s vlastitim kućanstvom – u svakoj od njih ustanovljeni su značajno veći studijski i životni troškovi. Stručni studiji, iako kraći trajanjem, financijski su zahtjevniji po studente od sveučilišnih. Troškovi studenata stručnih studija na javnim veleučilištima i visokim školama veći su za više od 25 % u odnosu na prosječne troškove svih studenata (i to za hranu, prijevoz, zdravstvo i školarine), a nešto veći su im i troškovi stanovanja. Ovaj

1 Stečajni zakon, NN, 71/15. i 104/17. dalje: SZ. Stupanjem na snagu SZ-a prestao je važiti Stečajni zakon (NN, 44/96, 29/99, 129/00, 123/03, 82/06, 116/10, 25/12 i 133/12) kao i većina odredbi o predstečajnoj nagodbi iz Zakona o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi (NN, 108/12, 144/12, 81/13 i 112/13) (čl. 445. SZ).

2 Zakon o stečaju potrošača, NN, 100/15. i 67/18. dalje: ZSP.

se zaključak dijelom može objasniti većim brojem starijih studenata (koji u prosjeku imaju više troškove zato što često žive samostalno, stalno su zaposleni ili su roditelji), kao i izvanrednih (koji ne uživaju potpore vezane uz studentska prava) na stručnim negu na sveučilišnim studijima.³

Temeljem čl. 1. Zakona o potvrđivanju Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda⁴ i Protokola br. 1., 4., 6., 7. i 11. Konvencija je postala dijelom hrvatskoga pravnog poretka te u skladu s odredbom čl. 140. Ustava Republike Hrvatske ima nadzakonsku snagu. Čl. 2. Protokola 1. govori o pravu na obrazovanje.⁵ Ono obuhvaća prava djece na obrazovanje, ali i prava roditelja u odnosu na njihova vjerska i filozofska uvjerenja. Međutim, prilikom unošenja navedenoga članka u odredbe Konvencije došlo je do određenih problema i neslaganja među državama. Čak i kad je sastavljen konačan tekst toga članka, mnoge države ugovornice stavile su rezervu na njegovu primjenu. Doc. Grbić navodi kako čl. 2. Protokola 1. sadrži dva različita, mada povezana prava. Dok njegova prva rečenica jamči pravo na obrazovanje, druga rečenica obvezuje državu na poštivanje prava roditelja da osiguraju obrazovanje za svoju djecu u skladu s njihovim osnovnim mogućnostima. Pravo na obrazovanje primarno je pravo. Naime, članak predstavlja cjelinu kojom dominira prva rečenica, dok je pravo izloženo u drugoj rečenici dodatak ovom osnovnom pravu na obrazovanje. Za razliku od mnogih drugih članaka Konvencije, koji jamče zaštitu materijalnih prava, čl. 2. Protokola 1. negativno je formuliran – govori se o državi koja neće uskratiti pravo na obrazovanje, a ne o državi koja će jamčiti poštivanje prava o kojem je riječ. Ovakva konstrukcija toga prava stavlja državu u povoljniji položaj kad se brani od optužbi za povredu jer je pojedincu teško navesti snažne argumente u korist činjenice da država ima obvezu ne miješati se i/ili pozitivno djelovati kako bi osigurala poštivanje prava na obrazovanje. Umjesto toga, na pojedincu je teret dokazivanja da je država aktivno uskratila pravo na obrazovanje – što je mnogo stroži kriterij od onoga koji vrijedi za načela nemiješanja ili pozitivnoga djelovanja. Nadalje, negativna formulacija prve rečenice naglašava da se ovdje radi o pravu na slobodu obrazovanja, a ne o društvenom i kulturnom pravu na obrazovanje koje za sobom povlači pozitivnu obvezu države.⁶

3 Tako i detaljnije, *Socijalna i ekonomska slika studentskog života u Hrvatskoj*, Nacionalno izvješće istraživanja EUROSTUDENT za Hrvatsku, Institut za razvoj obrazovanja, Zagreb, 2011., str. 9. et seq. Isto vidi, Doolan, K., Teret troškova - financijski aspekti izbora studija i iskustva studiranja u hrvatskom visokoškolskom kontekstu, *Revija za socijalnu politiku*, 17, 2010., (2), str. 239-256. te Budak, J., Slijepčević, S. te Švaljek, S., Financijske potpore studentima u sustavu visokog obrazovanja u Hrvatskoj, *Revija za socijalnu politiku*, 17, 2010., (2), str. 277-297.

4 (Europska) Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, NN-MU, 18/97., 6/99., 14/02., 13/03., 9/05., 1/06. i 2/10.

5 Protokol 1., čl. 2. Konvencije glasi:

Nikome neće biti uskraćeno pravo na obrazovanje. U obavljanju svojih funkcija povezanih s odgojem i poučavanjem država će poštivati pravo roditelja da osiguraju odgoj i poučavanje u skladu sa svojim vjerskim i filozofskim uvjerenjima.

6 Tako i detaljnije Grbić, S., Zovko, D., Pravo na obrazovanje prema Europskoj konvenciji o ljudskim pravima, u: *Proces preobrazbe hrvatskog visokoobrazovnog sustava, Zbornik koautorskih radova nastavnika Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci i studenata*, Uredili:

2. PREGLED DOSADAŠNJE LITERATURE I DOPRINOS OVOGA RADA

U Republici Hrvatskoj postoji možda stotinjak znanstvenih tekstova koji se bave opsežnom i složenom problematikom stečajne regulative i to prvenstveno problematikom korporativnoga stečaja. Skroman je i broj monografija iz područja stečaja,⁷ za razliku od kapitalnih djela i znanstvenih članaka koja postoje, primjerice u pravnoj znanosti SAD-a i Njemačke. Ipak, posljednjih godina sve veći broj studija analizira ekonomske i pravne učinke likvidacijskih i reorganizacijskih stečajnih postupaka. Najveći broj ekonomskih, najčešće empirijskih istraživanja u oblasti stečaja bavi se ključnim pokazateljima stečajnoga postupka (dakle, troškovima stečajnoga postupka, vremenom trajanja stečajnih postupaka te stupnjem namirenja vjerovnika) te vrši poredbeno-pravnu analizu i razmatra odnos intenziteta korištenja stečaja i niza varijabli.⁸ Radi otklanjanja slabosti postojeće stečajne regulative te kako bi se stečajni postupak učinio učinkovitijim, pravna doktrina,⁹ ali i struka¹⁰ analizirala je čitav niz

- G. Mihelčić, E. Mišćenić, N. Hadžimanović te D. Bodul, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2013., str. 78. *et seq.*
- 7 Prostor ne dozvoljava širu elaboraciju, stoga u bilješkama upućujemo na izvorne radove. Dika, M., *Insolventijsko pravo*, Pravni fakultet, Zagreb, 1998., str. 1.-119.; Eraković, A., Stečajni zakon s komentarom i primjerima, *RRIF Plus*, 1997., str. 1.-257. te Čuveljak, J., *Stečajni zakon s komentarom i sudskom praksom i Zakon o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi s komentarom*, III. izdanje Zgombić & Partneri, Zagreb, 2013., str. 1-1176.
 - 8 Sajter, D., Procedura i praksa restrukturiranja u stečaju u Republici Hrvatskoj, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, vol. 47, 2010., no. 3, str. 729-744.; Schönfelder, B., Ekonomska analiza Zakona o stečaju: pregled literature, *Financijska teorija i praksa*, vol. 26, 2002., no. 3, str. 75-690. te Šverko Grdić, Z., Radolović, J. i Bagarić, L., Solventnost poduzeća u Republici Hrvatskoj i u Europskoj uniji, *Ekonomski pregled*, vol. 60, 2009., no. 5-6, str. 250. *et seq.*
 - 9 Dika, M., Predstečajna nagodba: pretpostavke, pokretanje, tijela, sudionici, provedba postupka, učinci, stavljanje izvan snage, str. 54., u: Savjetovanje o Zakonu o financijskom restrukturiranju i predstečajnoj nagodbi (NN, br. 108/12.), Crnić, I. (ur.), Organizator, Zagreb, 2012.; Garašić, J., Stečajni plan nakon izmjena i dopuna Stečajnog zakona 2012., u: *Djelotvorna pravna zaštita u pravičnom postupku - Izazovi pravosudnih transformacija na jugu Europe, Liber amicorum Mihajlo Dika, Zbornik radova u čast 70. rođendana prof. dr. sc. Mihajla Dike*, (ur. Uzelac, A., Garašić, J. i Maganić, A.), Pravni fakultet, Zagreb, 2013., str. 469-493.; Garašić, J., Završna dioba u stečajnom postupku, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, vol. 28, 2007., no. 1, str. 1-32.; Bodul, D., Vuković, A., Stečajno zakonodavstvo u tranziciji - komparativni osvrt, hrvatski izazovi i potencijalna rješenja, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, vol. 49, 2012., no. 3, str. 633- 661.; Maganić, A., Pravna sredstva protiv predstečajne nagodbe, *Zbornik Pravnog Fakulteta u Zagrebu*, vol. 65, 2015., br. (3-4), str. 409-437.
 - 10 Eraković, A. *op. cit.*, 2007. i Hrastinski Jurčec, Lj., Pravni položaj stečajnog upravitelja u stečajnim postupcima, *Zbornik radova: Ovrha i stečaj – aktualnosti zakonodavstva i sudske prakse*, Inženjerski biro, Zagreb., 2007.; Čuveljak, J., Kružić D., Stečajni plan – zadnja u nizu kriznih strategija za preživljavanje insolventnih korporacija, *Zbornik radova Ekonomskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru*, Mostar, 2012., str. 19-40.; Abramović, A., Upravnosudski aspekti primjene Zakona o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, vol. 35, 2014., br. 1, str. 311–322.; Marković, N., Ovlaštenje suda u okviru instituta predstečajne nagodbe, u: Barbić, J. (ur.), *Hrvatsko insolventijsko pravo*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 2014., str. 70.; Pavlovih, M., Sklapanje predstečajne nagodbe pred trgovačkim sudom, *Hrvatska pravna revija*, br. 9, 2014., str. 80.

procesnih mjera što je u konačnici doprinijelo i rezultiralo nizom izmjena stečajnoga zakonodavstva. U njihovim radovima analizirane su procesne radnje, njihove prednosti i mane, posljedice i preduvjeti za njihovu uspješn(ij)u primjenu.¹¹ Ipak, za ovaj su rad važniji tekstovi koji analiziraju institut potrošačkoga stečaja, a koji su puno skromniji.¹² Naime, ti se radovi bave pravnim problemima postupka potrošačkoga stečaja, koji za sada ne daju potpunu sliku fenomena sve raširenije potrošačke insolventnosti (tijela i sudionici izvansudskoga i sudskoga postupka, stečajni razlozi, kriterij insolventnosti, kriterij *poštenoga potrošača*, pravila i tijek postupka, aktivna legitimacija za pokretanje izvansudskoga postupka, tijelo ovlašteno za provođenje izvansudskoga postupka, modaliteti snošenja troškova, specifičnosti izvansudskoga postupka, pokretanje sudskoga postupka, pripremno ročište i njegov tijek, modaliteti snošenja troškova, otvaranje stečajnoga postupka nad imovnom potrošača, pravne posljedice otvaranja stečajnoga postupka nad imovinom potrošača, slučajevi u kojima se otvoreni stečajni postupak ne provodi, pravila o ograničenju odgovornosti potrošača, zapljeniva imovina potrošača, zaključenje stečajnoga postupka nad imovinom potrošača, razdoblje provjere ponašanja i postupak oslobađanja od preostalih obveza, raspolaganje imovinom potrošača i položaj povjerenika, prava vjerovnika za trajanja ustupa, okončanje razdoblja provjere ponašanja i oslobađanje od preostalih obveza, oslobođenje od preostalih obveza, učinci u odnosu na krug osoba koje zahvaćaju, učinci u odnosu na vrstu tražbina kojih se dužnik ne može osloboditi, opoziv oslobođenja od preostalih obveza, uskrata oslobođenja od preostalih obveza). Empirijski i literarno problematika se potrošačkoga stečaja tematizira u radovima doc. Bodula. Sa stajališta istraživanja, literatura govori (u konsenzualnom smislu) o pozitivnim efektima i

- 11 Bodul, D., Vuković, A., (Još jedna) reforma stečajnog zakonodavstva: funkcionalizacija stečajno pravne zaštite ili *placebo* efekt, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, vol. 36, 2015., no. 1, str. 181.-213.; Čuveljak, J., O novom Stečajnom zakonu, *Pravo i porezi*, br. 7-8., 2015., str. 3.-12. te Hercigonja, J. (ur.), *Reforma hrvatskog insolventijskog prava – novi Stečajni zakon*, Inženjerski biro, Zagreb, 2015., str. 1.-267., grupa autora (Marković, N., Osnove stečajnog i predstečajnog prava – izvori, ciljevi, stečajni i predstečajni dužnik, stečajni i predstečajni razlozi, načela; Garašić, J., Reforma europske Uredbe o insolventijskim postupcima; Galić, A., Predstečajni postupak prema novom stečajnom zakonu – tijela, otvaranje i obustava postupka, predstečajni sporazum; Marković, N., Opći pregled novina u stečajnom postupku prema novom stečajnom zakonu; Hrašinski Jurčec, Lj., Tijela stečajnog postupka – sud, odbor vjerovnika, skupština vjerovnika, stečajni upravitelj; Periša, I., Pravne posljedice otvaranja stečajnog postupka – osnovne pravne posljedice, pobijanje pravnih radnji; Radić, N., Upravljanje stečajnom masom i unovčenje stečajne mase – osiguranje mase, odluke o unovčenju, unovčenje predmeta razlučnog prava).
- 12 Bodul, D., Vuković, A., Nacrt Zakona o stečaju potrošača iz lipnja 2014. i opravdanost recepcije njemačkih rješenja, *Hrvatska pravna revija*, 2014., br. 9, str. 60-75.; *Id.*, Uz rješenja Nacrta zakona o stečaju potrošača: prijedlozi i mišljenja, *Informator*, 2014., br. 6325., str. 9-10.; Bodul, D., Pravni okvir za implementaciju instituta potrošačkog stečaja – I dio, *Informator*, 2014., br. 6247, str. 5-6.; *Id.*, Pravni okvir za implementaciju instituta potrošačkog stečaja – II dio, *Informator*, 2014., br. 6249, str. 11-12.; *id.*, Bartulović, Ž., Matić, I., *Kratka povijest potrošačkog stečaja ili još jedna nenaučena lekcija iz povijesti*, XI. Majsko savjetovanje, usluge i zaštita korisnika, Kragujevac, 2015., str. 1067-1087.; Garašić, J., Kako zakonski regulirati “osobni stečaj” u Hrvatskoj, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, vol. 61, 2011., br. 5., str. 1487-1514.

problemima funkcioniranja postojećega sustava potrošačkoga stečaja, o argumentima za i o argumentima protiv transformacije postojećega modela potrošačkoga stečaja, o traganju za univerzalnim modelom u okviru europske ekonomske integracije, o tendencijama konvergencija i divergencija modela potrošačkoga stečaja u kontekstu transformacije države blagostanja.¹³ Međutim, kako postupak potrošačkoga stečaja utječe na položaj troškova studiranja, ostalo je nerazjašnjeno u postojećoj literaturi.

Iz rečenoga uočavamo kako je postojeća literatura ograničavajuća u svojoj nemogućnosti pružanja odgovora, korisnih objašnjenja i primjerenih pristupa vezanih za položaj troškova studiranja u kontekstu postupka stečaja potrošača. Stoga će ovo istraživanje predstavljati prvu sustavnu i znanstveno utemeljenu analizu moguće reforme postojećega postupka stečaja potrošača.

3. POREDBENA ISKUSTVA U OTPUŠTANJU TROŠKOVA STUDIRANJA INSTITUTOM POTROŠAČKOGA STEČAJA S NAGLASKOM NA OTPUST STUDENTSKIH KREDITA¹⁴

Studentski krediti predstavljaju izvor financiranja za pokrivanje školarina i studentskoga standarda. Krediti se mogu odobravati iz privatnih ili državnih izvora, a moguća je i kombinacija privatnih izvora uz državnu potporu. Studentski krediti uobičajen su model dodjeljivanja financijskih potpora studentima (prvenstveno u SAD-u, ali i u većini zemalja EU-a), dok su u Republici Hrvatskoj kreditne institucije tek posljednjih godina počele prepoznavati studente kao ciljnu skupinu klijenata potrošača¹⁵. Ekspanzija i liberalizacija tržišta (i tzv. studentskih kredita) uvjetuje uvođenje potrošačkoga stečaja zato što postoji veći rizik nemogućnosti plaćanja dospjelih obveza (u ovom slučaju otplaćivanje studentskih kredita). Ekspanzijom tržišta potrošački krediti postali su dostupniji širem krugu pojedinaca što je rezultiralo činjenicom da je ta vrsta stečaja najrazvijenija upravo u zemljama gdje su izuzetno razvijena kreditna tržišta – posebno u SAD-u.¹⁶

3.1. Položaj studentskih kredita u potrošačkom stečaju Novoga Zelanda

Potrošački stečaj uređen je u Insolvencijskom zakonu iz 1967.¹⁷ Prijedlog za pokretanjem potrošačkoga stečaja podnosi se Visokom sudu te se pritom mora predujmiti određena svota novaca (par. 5. (1.), *Insolvency Regulations* 1970, 1970/260). Pravo podnošenja prijedloga dano je i vjerovniku. Po otvaranju potrošačkoga stečaja, imenuje se stečajni upravitelj koji je državni službenik (par. 15. *Insolvency Act* 1967).

13 *Loc. cit.*

14 Podrobnije, Bodul., D., *et al.*, O otpustu, tzv. „studentskih kredita“ putem instituta potrošačkoga stečaja, str. 179.-199., u: *Proces preobrazbe hrvatskoga visokoobrazovnog sustava, Zbornik koautorskih radova nastavnika Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci i studenata*, (G. Mihelčić, E. Mišćenić, N. Hadžimanović, D. Bodul (ur.)), Pravni fakultet, Rijeka, 2014.

15 Budak, J., Slijepčević, S. i Švaljek, S., *op. cit.*, str. 277., 281. te 282.

16 Za zastupljenost tzv. studentskih kredita na kreditnom tržištu SAD-a v. Mišćenić, E., Srdoč, E., Studentski krediti, (rad objavljen u istom Zborniku).

17 *Insolvency Act* 1967, 1967/54.

On u ime i za račun suda upravlja imovinom dužnika (par. 15. *Insolvency Act* 1967). Njegov je zadatak prodati svu zapljenjivu imovinu i razmjerno namiriti vjerovnike (par. 72. *Insolvency Act* 1967). Ako smatra opravdanim, može dužniku nametnuti plan otplate duga (par. 45. *Insolvency Act* 1967). U slučaju da se imovinsko stanje dužnika pogorša, on u svakom trenutku može tražiti automatsko oslobođenje od dugova (par. 108. *Insolvency Act* 1967). Doduše, u većini slučajeva otpust je automatski jer dužnici u većini slučajeva nemaju zapljenjive imovine kojom bi namirili vjerovnike tijekom određenoga vremenskog razdoblja. Ono što je zanimljivo jest da su tzv. studentski krediti predmet otpusta u potrošačkom stečaju (par. 87. i 114. *Insolvency Act* 1967).

3.2. Položaj studentskih kredita u potrošačkom stečaju Australije

Problematika potrošačkoga stečaja regulirana je Stečajnim zakonom iz 1966.¹⁸ Procedura potrošačkoga stečaja slična je onoj na Novom Zelandu. Dužnik može samostalno pokrenuti potrošački stečaj podnoseći prijedlog stečajnom upravitelju zajedno s prokaznim popisom imovine. Pritom je oslobođen predujmljivanja troškova (par. 55. (1.), *Bankruptcy Act* 1966). Vjerovnik pod određenim preduvjetima također može podnijeti prijedlog za potrošačkim stečajem mjesno nadležnom općinskom sudu (*Federal Magistrates Court*) (par. 44. (1.)a, *Bankruptcy Act* 1966). Po podnošenju prijedloga održava se ročište radi utvrđivanja uvjeta za otvaranje potrošačkoga stečajnog postupka. Kao što je praksa u većini modernih stečajnih sistema, dužnici koji imaju stalna i iznadprosječna primanja moraju otplatiti vjerovnike tijekom određenoga vremenskog razdoblja planom otplate duga. Tijekom razdoblja otplate duga, dužniku se nameću određena ograničenja (par. 269. i 272. (1)c, *Bankruptcy Act* 1966). Otpust dugova slijedi nakon razdoblja od tri godine (par. 149. *Bankruptcy Act* 1966) osim u slučajevima kad je na tu odluku uložen prigovor koji je i usvojen. Tada razdoblje otplate duga traje pet do osam godina (par. 149A. *Bankruptcy Act* 1966). Ono što je autorima bitno jest da su od 2004. otpuštanja tražbina iz studentskih zajmova i kredita u potrošačkom stečaju onemogućena jer su takve tražbine dobile status neizuzetih tražbina (par. 82. (3.AB), *Bankruptcy Act* 1966).

3.3. Položaj studentskih kredita u potrošačkom stečaju Ujedinjenoga Kraljevstva

Potrošački stečaj u engleskom pravu reguliran je Stečajnim zakonom¹⁹ te Zakonom o poduzetništvu.²⁰ Radi se o sudskom postupku u kojem rješenje može donijeti engleski Visoki sud (*High Court*) ili nadležni općinski sud (*County Court*) na prijedlog dužnika ili vjerovnika. Dužnikov prijedlog mora sadržavati dokaz o nemogućnosti podmirivanja dugova (par. 272. *Insolvency Act* 1986.) Središnja uloga dana je stečajnom upravitelju, odnosno državnom službeniku kojeg je zaposlio

18 *Bankruptcy Act* 1966.

19 *Insolvency Act* 1986 (U.K.) 1986, c. 45

20 *Enterprise Act* 2002 (U.K.) 2002, c. 40. Detaljnije Walters, A.; Mckenzie Skene, D. W., *Consumer Bankruptcy Law Reform in Scotland, England and Wales*, *American Bankruptcy Law Journal*, vol. 80, 2006., str. 481. *et seq.*

Insolvency Service, a koji je dio Ministarstva nadležnoga za poduzetništvo i industriju (par. 287. *Insolvency Act* 1986.). Ipak, privatnoga upravitelja kao zamjenu može imenovati vjerovnik ili nadležno ministarstvo.²¹ U slučaju da je dužnikov prijedlog osnovan sud će mu naložiti izvršenje plaćanja iz svojih neizuzetih primanja tijekom razdoblja od tri godine.²² Zauzvrat, većina se dugova, za koje je dužnik bio odgovoran početkom stečajnoga postupka, otpušta (par. 281. 382. *Insolvency Act* 1986.). Otpust postaje još darežljiviji uvođenjem Zakona o poduzetništvu (*Enterprise Act*) iz 2002. Naime, u skladu s izmjenama Zakona o insolventnosti (*Insolvency Act*) iz 1986., dugovi su automatski otpušteni protekom razdoblja od 12 mjeseci za razliku od prijašnjega razdoblja koji je iznosio tri godine od pokretanja stečajnoga postupka (par. 279. *Insolvency Act* 1986.). Također, otpust može biti dobiven i prije isteka 12 mjeseci uz preduvjet da upravitelj obavijesti sud da je ispitivanje dužnikova ponašanja i njegovih imovinskih odnosa nepotrebno ili je već izvršeno. *Ratio* legislative reforme želja je za smanjenjem stigme koja se povezivala sa stečajem poduzetnika.²³ Slijedom toga, poduzetnička aktivnost treba biti poticana brzim otpustom dugova te uklanjanjem niza pravnih prepreka kojima je dužnik bio podvrgnut. Također su uvedene penalne odredbe s ciljem kažnjavanja nepoštenih i neodgovornih dužnika. Iako su reformi Zakona o insolventnosti (*Insolvency Act*) iz 1986. godine, provedenoj 2002., ciljana skupina bili privatni poduzetnici, teoretski i sve fizičke osobe pod istim pretpostavkama imaju pravo pristupa predmetnoj proceduri. Ipak, judikatura u većini slučajeva naznačuje da je pristup izvan dosega fizičkih osoba i to prvenstveno zbog visokih troškova koji se moraju predujmiti kao preduvjet pristupanja stečajnoj proceduri. Prije donošenja čl. 42. Zakona o Visokom obrazovanju iz 2004.²⁴ studentski krediti bili su predmet otpusta u potrošačkom stečaju. Međutim, nakon 2004. takva mogućnost više nije postojala.²⁵

3.4. Položaj studentskih kredita u potrošačkom stečaju SAD-a

Filozofija na kojoj počiva anglosaksonsko zakonodavstvo temelji se na naglašavanju nove šanse za pojedinca (engl. *fresh start*), dakle, u prvi se plan postavljaju interesi dužnika, a rizik se prebacuje na vjerovnike kao superiorniju stranu u dužničko-vjerovničkom odnosu.²⁶ Značaj i funkcija kreditnoga tržišta u SAD-u uvjetuje ustanovljavanje potrošačkoga stečaja. Naime, on se promatra kao socijalna mjera tvrdeći da omogućava ekonomski rast. Upravo se zato radi na

21 Takav povjerenik mora biti licenciran od ovlaštene komore upravitelja. V. Sections 292-296 of the 1986 Act.

22 To se vrši temeljem *income payment order* ili *income payments agreements*. Section 310-310A of the *Insolvency Act* 1986. Dužnik mora u potpunosti surađivati s povjerenikom (par. 291., 333. *Insolvency Act* 1986.). U slučaju da dužnik to ne napravi, otpust je uskraćen (par. 279. (3.)-(4.), *Insolvency Act* 1986.).

23 Walters, A.; McKenzie Skene, D. W., *op. cit.*, str. 483.

24 Higher Education Act 2004 (U.K.), 2004, c. 8.

25 Higher Education Funding Amendment Bill 2001 (Cth.), Bill Digest No. 159 (2001).

26 Williams, A. J., Fixing the "Undue hardship" hardship: Solutions for the problem of discharging educational loans through bankruptcy, *University of Pittsburgh Law Review*, vol. 70, 2008., no. 1, str. 217.

afirmiranju pojedinaca da ulaze u poslovne aranžmane, da se kreditno zadužuju, a u slučaju stečaja, osigurava im se brza reintegracija u društvo, omogućava brz povratak na kreditno tržište i ponovno zaduživanje što se pozitivno odražava na ekonomski rast jedne zemlje. Pozitivno-pravna regulativa daje mogućnosti u okviru stečajnoga postupka s tim da je svaka oblikovana za drugu vrstu dužnika i ima predviđenu drukčiju proceduru. Predmetne opcije obuhvaćaju drukčije glave Stečajnoga zakona, pa tako imamo glave VII., IX., XI., XII. i XIII. s tim da je *Bankruptcy Abuse Prevention and Consumer Protection Act*²⁷ uveo dodatnu glavu XV. koja obuhvaća međunarodne stečajne procedure.²⁸ Ipak, tradicionalno, fizičke osobe najčešće koriste dvije opcije i to glavu VII.²⁹ te glavu XIII.³⁰ Oni isto mogu podnijeti prijedlog za pokretanjem stečajne procedure i u skladu s glavom XI.³¹ i to nakon odluke Vrhovnoga suda³² što je iznimno rijetka situacija.³³ Ipak, najzastupljenija je procedura u skladu s glavom VII. Stečajnoga zakona SAD-a (tzv. *liquidation bankruptcy* ili *straight bankruptcy*). U skladu s predmetnom procedurom potrošačima je omogućen automatski otpust dugova u zamjenu za distribuciju neizuzete imovine u korist vjerovnika. U velikoj većini slučajeva stečajni će upravitelj utvrditi da dužnik ne raspolaže neizuzetom imovinom. Slijedom navedenoga, dužnik dobiva otpust dugova i novi financijski početak samo četiri mjeseca nakon podnošenja prijedloga i najčešće bez predaje bilo kakve imovine i budućih prihoda. Do reforme 2005. okvirno 70 % dužnika podnosilo je zahtjev za otpust dugova u skladu s glavom VII. Drugih 30 % dužnika ušlo je u proceduru u skladu s glavom XIII. gdje se dužnik obvezuje iz svoje buduće zarade, tijekom razdoblja od tri godine, odricati dijela svojih primanja u korist vjerovnika sukladno planu plaćanja (tzv. *wage earner's plan*).³⁴ Dio koji će dužnici mjesečno isplaćivati izračunava se temeljem njihovih mjesečnih prihoda nakon što se oduzmu razumni

27 The Bankruptcy Abuse Prevention and Consumer Protection Act of 2005, Pub. L. No. 109-8 par. 220, 119 Stat. 23, 59 (to be codified at 11 U.S.C. par. 523(a)(8)(B)).(dalje u tekstu BAPCA)

28 Detaljnije Westbrook, J. L., Chapter 15 at Last, *American Bankruptcy Law Journal*, vol. 79, 2005., str. 713.-728.

29 11 USC par. 101-1330 (1978), amended by Pub L. No 109-8. Glavu VII. koriste osim potrošačkih dužnika i neki oblici pravnih osoba. V. Landry, R.J., An empirical analysis of the causes of consumer bankruptcy: Will bankruptcy reform really change anything? *Rutgers Business Law Journal*, vol. 3, 2006., no. 1, str. 5. Isto v. Posner, E. A., Should debtors be forced into Chapter 13? *Loyola of Los Angeles Law Review*, vol. 32, 1999.

30 11 USC par. 1328(a) (2005) amended by Pub. L. No. 109-8. Za istaknuti je da je Glava XIII. najčešće korištena od pojedinaca, ali se njome mogu koristiti i *individual business debtors such as sole proprietorships*. V. Landry, R. J., An Empirical Analysis ...cit., str. 5. et seq.

31 Par. 1101-1174 (2000), 11 U.S.C.

32 Iako je područje subjektivne primjene Glave XI. namijenjeno prvenstveno pravnim osobama, nakon presude *Toibb v. Radloff*, 501 U.S. 157 (1991) primjenjuje se i na fizičke osobe. V. Weler, R., Consumer Bankruptcy Reform in the 109th Congress: Background and Issues Updated, CRS Report for Congress, 2005., str. 6.

33 Podrobnije Landry, R. J., Individual Chapter 11 Reorganizations: Big Problems with the New 'Big' Chapter 13, *University of Arkansas at Little Rock Law Review*, vol. 29, 2007., str. 251, 252.

34 11 U.S.C. par. 1322 (2000) gdje specificira sadržaj plana otplate duga. Isto v. Landry, III, R. J., An Empirical Analysis ...cit., str. 5. te Mcduffie, R. W., The Wage Earner's Plan in Practice, *Vanderbilt Law Review*, vol. 15, 1962., str. 173., 175.-76.

životni troškovi (par. 1325.(b)(1.)-(2.). 11 U.S.C.). Okončanjem plana plaćanja dužnici više nisu odgovorni za preostali dug (par. 1328.(a). 11 U.S.C.). *Ratio* reforme 2005. jest smanjenje broja dužnika koji su se prijavljivali za Glavu VII. budući da su u određenim slučajevima dužnici tražili automatski otpust dugova, iako su bili u mogućnosti (u skladu s Glavom XIII. i planom plaćanja) namiriti vjerovnike.³⁵ Da bi se to izbjeglo, BAPCA je 2005. uvela nekoliko novosti, a jedna od njih je i postupak obveznoga savjetovanja³⁶ koje provode ovlaštene agencije.³⁷ Sljedeća velika novost jest matematički formulirani test (engl. *means test*) koji je utvrđivao podobnost bilo za Glavu VII. ili Glavu XIII., odnosno ekonometrijski test koji će nepoštene podnositelje prebaciti iz Glave VII. u Glavu XIII.³⁸ Time je BAPCA eliminirala staru presumpciju dužnikova izbora Glave VII. i zamijenila je novom presumpcijom koju generira *mean test*, tj. nemogućnost izbora Glave VII. za osobu koja ima dostatna sredstva da tijekom vremena podmiri svoja dugovanja.

U skladu sa stečajnim postupkom prema Glavi VII. Stečajnoga zakonika, studentski krediti ne mogu biti tražbine otpuštene u potrošačkom stečaju. (čl. 523. st. 8. Stečajnoga zakonika).³⁹ Takva, po mnogima pravna praznina,⁴⁰ pokušala se bezuspješno riješiti, za sada samo prijedlogom zakona⁴¹ koji bi otpuštao troškove školarina pod određenim preduvjetima. Štoviše, vidimo nastojanja i u sudskoj praksi da studentski dugovi, odnosno krediti, trebaju dobiti položaj neizuzetih tražbina u potrošačkom stečaju.⁴² U svakom slučaju, ideja otpusta studentskih kredita dobiva sve više zagovornika, kako na teorijskoj, tako i na praktičnoj razini.⁴³

3.5. Položaj studentskih kredita u potrošačkom stečaju Francuske

U zavisnosti od shvaćanja središnjih pitanja instituta potrošačkoga stečaja, zakonodavstva se u velikoj mjeri razlikuju. Velike su razlike između američkoga zakonodavstva i europskoga kontinentalnog kad je u pitanju reguliranje potrošačkoga

35 V. slučaj *In re Lamanna*, 153 F.3d 1, 5 (1st Cir. 1998) gdje se razmatra položaj dužnika koji su podnijeli prijedlog za Glavu 7., iako imaju sredstva da plate vjerovnike tijekom vremena.

36 Tzv., *credit counseling and financial education courses*. Sinonimi su *budget planners, debt adjusters, debt poolers, i debt consolidators*. V. Krivinskas, L., Don't Filer: Rehabilitating Unauthorized Practice of Law - Based Policies in the Credit Counseling Industry, *American Bankruptcy Law Journal*, vol. 79, 2005., str. 51.

37 Podrobnije Wedoff, E. R., Major consumer bankruptcy effects of BAPCPA, *University of Illinois Law Review*, No. 1., 2007., str. 36.

38 Wedoff, E.R., Means Testing in the New § 707(b), *American Bankruptcy Law Journal*, vol. 79, 2005., str. 231, 232.

39 Podrobnije Pardo, R. I., Lacey, M. R., The Real Student-Loan Scandal: Undue Hardship Discharge Litigation, *American Bankruptcy Law Journal*, vol. 83, 2009., no. 1, str. 181.

40 Baker, B., Deeper debt, denial of discharge: tThe harsh treatment of Student Loan Debt in Bankruptcy, recent developments, and proposed reforms, *University of Pennsylvania Journal of Business Law*, vol. 14, 2012., no. 4, str. 1214. et seq.

41 Private Student Loan Bankruptcy fairness Act of 2010, H.R. 5043, 111th Cong. (2d Sess. 2010).

42 Vidi *United Student Aid Funds v. Espinosa*, 130 S.Ct. 1367 (2010).

43 Detaljnije Huey, B. J., Undue Hardship or Undue Burden: Has the Time Finally Arrived for Congress to Discharge Section 523(a)(8) of the Bankruptcy Code?, *Texas Tech Law Review*, vol. 34, (2002-03), no. 1, str. 89, 97-98.

stečaja, iako oba sistema pripadaju modernim zakonodavstvima. Američki i europski kontinentalni pravni modeli potrošačkoga stečaja počivaju na različitim teorijskim osnovama što nužno uvjetuje, a možemo reći i objašnjava, upravo razlike koje postoje među sustavima. Štoviše, zemlje Europe sve do 1980-ih godina, osim Engleske, nisu imale reguliran potrošački stečaj kao poseban vid stečajnoga postupka, stečaj koji se odnosi na fizička lica. Ekonomske prilike uvjetovale su njegovo uvođenje. Usljed deregulacije kreditnih tržišta 1980-ih godina prošloga stoljeća zemlje Europe susrele su se s velikim porastom problema u vezi s dugovima potrošača i izlaz je pronađen u reformiranju stečajnoga zakonodavstva. Legislativa u Europi stavlja naglasak na razloge insolventnosti poput nezaposlenosti, ekonomske recesije ili nesposobnosti poslovanja pa tako ovaj način razmišljanja ima više sociološko-pravni karakter. Francuski model (fran. *surendettement des particuliers*) uključuje dvostruki kolosijek kroz izvansudsku te sudsku fazu. Izvansudsku fazu nadgleda tijelo, tzv. komisija.⁴⁴ Naime, francuski dužnici pokreću postupak podnošenjem prijedloga jednoj od komisija koja je osnovana u svakih od 117 francuskih departmana. Svaki se sastoji od šest članova (od predsjednika, rizničara i direktora financijskih usluga kao i predstavnika vjerovnika i dužnika). Zadnji član pripadnik je francuske Narodne centralne banke (*Banque de France*). Komisija se sastoji i od pravnika i socijalnoga radnika koji nemaju pravo glasa. Francuska centralna banka prikuplja informacije od dužnika i trećih osoba, priprema plan otplate duga te vrši medijaciju između dužnika i vjerovnika s ciljem prihvaćanja plana. Uvjeti plana otplate duga razlikuju se u svim slučajevima, ali su minimalni standardi pozitivno pravno regulirani. Od 1999. plan plaćanja ostavlja dužniku opseg izuzetih primanja sukladno odredbama specijalne egzekucije. Od 2003. maksimalno razdoblje roka kušnje (dobroga vladanja) jest 10 godina. U slučaju da vjerovnici odbiju prihvatiti plan komisije, slučaj se delegira na sud po prijedlogu vjerovnika, a komisija daje preporuku sudu u želji da sud nametne redovne ili izvanredne mjere otpusta dugova. Ipak, zbog velikoga broja slučajeva sudovi obavljaju prvenstveno dvije funkcije, odnosno rješavaju proceduralne probleme koji nastaju u radu komisije⁴⁵ te provode njegove odluke.⁴⁶ Samo u malom broju slučajeva u kojima komisija ne može napraviti plan, dužnik se upućuje u sudsku proceduru.⁴⁷ Reformom potrošačko-stečajnoga zakonodavstva 2010.,⁴⁸ po uzoru na švedsko rješenje, komisija ima ovlaštenje da bez suglasnosti vjerovnika te bez odobrenja suda naloži plan otplate duga vjerovnicima (par. L331-7. *C. consom.*).⁴⁹ U većini slučajeva redovne su mjere (koje ne uključuju automatski

44 Dalje u tekstu *Commission*. Podrobnije, Kilborn, J. J., La responsabilisation del'economie: What the United States can learn from the new french law on consumer overindebtedness, *Michigan Journal of International Law*, vol. 26, 2005., str. 636. et seq.

45 V. primjera radi *C. consom.* art. L.331-3 sporovi koji nastaju temeljem dužnikove insolventnosti ili *good faith*, L.331-4 sporovi koji nastaju povodom dužnikove financijske situacije, pogotovo vjerovnikovih potraživanja i opravdanosti tih iznosa, L.332-2 (2004) sporovi koji nastaju povodom mjera koje je predložila Komisija.

46 Khayat, D., *Le surendettement des ménages*, Presses Universitaires de France, Paris, 1999., str. 36-37.

47 Kilborn, J. J., op. cit., str. 640. gdje se naznačuje 70% -na uspješnost izvansudskih planova.

48 Loi no. 2010-737 of 1 July 2010, JORF no. 0151 od 2. srpnja 2010.

49 Vjerovnici imaju pravo žalbe protiv takvih odluka (par. L332-2. *C. consom.*).

otпуст dugova) odobrene te ograničene na produženje rokova otplate duga, smanjenje kamata i oslobođenje od obveza koje ostanu nakon što se proda hipotekom opterećena imovina. Za posebno insolventne pojedince koji nisu u mogućnosti isplatiti nikakav značajniji dio svoga duga, komisija je u mogućnosti predložiti izvanredne mjere. One uključuju dužnikovu odgodu odgovornosti za ispunjenje svih obveza do dvije godine, te ispitivanje dužnikova stanja koje vrši komisija okončanjem navedenoga razdoblja. Ako se stanje popravilo, komisija mora predložiti redovne mjere. S druge strane, ako dužnik i dalje bude u nemogućnosti podmirivanja dospjelih potraživanja, predlaže se djelomičan otpust dugova. U tom pogledu prvi je korak napravljen još reformom 2004. uvođenjem procedure potpunoga otpusta dugova. Temeljem nje komisija je u mogućnosti najsiromašnije uputiti u sudsku proceduru. Ona zahtijeva da se dužnik odrekne sve zapljeljive imovine u korist vjerovnika (par. L.330–1. C. *consomm*). Mora se naznačiti da je samo mali broj dužnika s neizuzetom imovinom. Slijedom navedenoga sud će okončati postupak zbog nedostatne imovinske mase te će većina dužnikovih obveza biti otpuštena. Pristup ovakvoj proceduri ograničen je te dostupan za osobe čija je financijska situacija određena kao trajno narušena (par. L.331–3. C. *consomm*) i samo nakon što se prođe određena procedura (fran. *redressement personnel*). U Francuskoj Zakon ne specificira eksplicitno listu imovine koja je izuzeta iz stečaja. Dakle, podložno je diskrecijskoj odluci komisije i suda.⁵⁰

3.6. Položaj studentskih kredita u potrošačkom stečaju Japana

Analizirajući japansko pravo⁵¹, uočavamo da ono ima dugotrajnu tradiciju transplantiranja pravnih rješenja prava iz drugih pravnih sustava, kako iz europskoga kontinentalnoga, tako i iz anglosaksonskoga prava. Iako se o japanskoj pravnoj kulturi govori kao o istočnjačkoj, doktrina joj priznaje status tzv. „arhetipskoga ‘hibridnoga’ pravnog sustava“⁵². O japanskom stečajnom modelu govori se kao o tipičnom, ali ujedno i specifičnom modelu pravnoga sustava. Stečajno zakonodavstvo i njegova reforma dobiva na važnosti u japanskom pravu sredinom 1990-ih kad je implementirano pet modela stečajnoga postupka koji se nalaze u četirima zakonima.⁵³

50 Čl. 330-1. ZOP. Vidi Kilborn, J. J., Two Decades, Three Key Questions, and Evolving Answers in European Consumer Insolvency Law: Responsibility, Discretion, and Sacrifice, u: Niemi-Kiesilainen, J., Ramsay, I. i Whitford, W. C. (eds.), Consumer Credit, Debt and Bankruptcy, Comparative and International Perspectives, Hart Pub, Oxford and Portland, Oregon, 2009., str. 11. et seq.

51 Peng, X., *Increasing Bankruptcy filings and the bankruptcy reform in Japan* for “Conference on Empirical Evaluation of Corporate Restructuring in Northeast Asia” Organized by Korea Development Institute (KDI) in Cooperation with the Forum for Asian Insolvency Reform (FAIR) by Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) Seoul, Korea, on the 12th in November 2003. Dostupno na mrežnim stranicama: <http://www.rieti.go.jp/jp/publications/dp/04e010.pdf> (13.09.2020.).

52 Tako Forić, S., Specifičnosti društva i prava u Japanu, *Sarajevski žurnal za društvena pitanja*, jesen/zima, 2012., str. 146.

53 Hasan-ho [Bankruptcy Law], Law No. 71 of 25 April 1922.; Wagi-ho [Composition Law], Law No. 72 of 25 April 1922.; Sho-ho [Commercial Code], Law No. 48 of 1899, *amended by* Law No. 72 of 1938. i Kaishakosei-ho [Corporate Reorganization Law], Law No. 172 of 7 June 1952.

Kad govorimo o potrošačkom stečaju postoje dva modela koja su namijenjena za osobe sa stalnim prihodima te za osobe koje nemaju stalna primanja. Bitno je da oba postupka zahtijevaju suglasnost neprivilegiranih vjerovnika i suda kao preduvjet postizanja plana otplate duga. Bitno je da studentski krediti mogu biti predmet otpusta u postupku potrošačkoga stečaja.⁵⁴

3.7. Položaj studentskih kredita u potrošačkom stečaju Slovenije

Hrvatska i Slovenija dijele mnoge sličnosti, prvenstveno kulturalne. Možda i najveća od njih je situacijska podvrgnutost globalizacijskim tijekovima, odnosno vanjskim pritiscima i izvanjski iniciranim političkim, ekonomskim i pravnim reformama čiji je cilj da te dvije zemlje smjeste u krug modernih i liberalno-demokratskih društava.

Cjelokupna materija financijskoga poslovanja, kao i insolventijskoga prava, ugradila se u Zakon o financijskom poslovanju, postupcima povodom insolventnosti i prisilnom prestanku (slov. *Zakon o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju* – dalje: ZFPPIPP).⁵⁵ Istim je zakonom reguliran i postupak potrošačkoga stečaja (slov. *osebni stečaj*). Dužnik će biti obvezatan da od otvaranja stečaja, u narednih nekoliko godina, dio svojih primanja ustupa vjerovnicima, naravno uz osiguranje egzistencijalnoga minimuma, prema unaprijed određenom planu otplate duga. Nakon isteka toga razdoblja dužnik je oslobođen odgovornosti plaćanja svih preostalih dugova. Za sada, nažalost, slovenski zakonodavac nije uvidio potrebu da studentski krediti budu predmet otpusta u postupku potrošačkoga stečaja.⁵⁶

4. MOŽE LI SE TROŠAK STUDIRANJA OTPUSTITI U POSTUPKU STEČAJA POTROŠAČA – HRVATSKA PERSPEKTIVA?

4.1. Počela postupka stečaja potrošača

Postupak stečaja potrošača reguliran je, kako je već rečeno, ZSP-om. Supsidijarno se primjenjuju odredbe SZ-a, sukladno čl. 23. ZSP-a. Također, podredno se primjenjuju i Zakon o parničnom postupku⁵⁷, Ovršni zakon⁵⁸, Zakon o besplatnoj

54 Matsushit, J., Japan's Personal Insolvency Law, *Texas International Law Journal*, vol. 42, 2007., no. 1, str. 766-771.

55 Nova pravila o postupcima povodom insolventnosti primjenjuju se od 1.10.2008. (Ur. l. RS, št. 13/14 – uradno prečišćeno besedilo, 10/15 – popr., 27/16, 31/16 – odl. US, 38/16 – odl. US, 63/16 – ZD-C, 54/18 – odl. US, 69/19 – odl. US, 74/20 – odl. US in 85/20 – odl. US).

56 Čl. 389., st. 2. ZFPPIPP. Popis izuzete imovine je naveden u čl. 79. i 101. i 102. Zakona o ovrši i osiguranju (slov. *Zakon o izvršbi in zavarovanju (uradno prečišćeno besedilo)* (Uradni list RS, št. 3/07 – uradno prečišćeno besedilo, 93/07, 37/08 – ZST-1, 45/08 – ZArbit, 28/09, 51/10, 26/11, 17/13 – odl. US, 45/14 – odl. US, 53/14, 58/14 – odl. US, 54/15, 76/15 – odl. US, 11/18, 53/19 – odl. US, 66/19 – ZDavP-2M in 23/20 – SPZ-B).

57 Zakon o parničnom postupku, NN, 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14, 70/19; (u daljnjem tekstu: ZPP).

58 Ovršni zakon, NN, 112/12, 25/13, 93/14, 55/16, 73/17; (u daljnjem tekstu: OZ).

pravnoj pomoći,⁵⁹ Zakon o zaštiti osobnih podataka⁶⁰, Zakon o sudskom registru⁶¹, Zakon o sudskim pristojbama⁶² te Zakon o zaštiti radničkih tražbina⁶³. Uz primarne i sekundarne izvore primjenjuje se i devet podzakonskih propisa. U postupku stečaja potrošača primjenjuje se devet podzakonskih propisa: Uredba o utvrđivanju kriterija i načina obračuna i plaćanja nagrade povjerenicima u postupku stečaja potrošača⁶⁴, Pravilnik o sadržaju i obliku obrazaca na kojima se podnose podnesci u izvansudskom postupku i postupku stečaja potrošača⁶⁵, Pravilnik o polaganju stručnoga ispita, obuci i usavršavanju povjerenika⁶⁶, Pravilnik o utvrđivanju lista povjerenika u postupku stečaja potrošača⁶⁷, Pravilnik o Registru nesolventnosti⁶⁸, Pravilnik o pretpostavkama i načinu izbora povjerenika metodom slučajnoga odabira⁶⁹, Pravilnik o obliku, sadržaju i načinu vođenja Očevidnika savjetovališta i posrednika⁷⁰, Pravilnik o uvjetima za dobivanje dozvole za obavljanje poslova posrednika⁷¹, Pravilnik o uvjetima za dobivanje dozvole za obavljanje poslova savjetovališta i načinu rada savjetovališta⁷². Na temelju odredaba Pravilnika o uvjetima za dobivanje dozvole za obavljanje poslova posrednika donesen je Program obuke za posrednike.⁷³ Na osnovi Pravilnika o polaganju stručnoga ispita, obuci i usavršavanju povjerenika donesen je Jedinstveni program stručne obuke za povjerenike.⁷⁴ Vezano uz jednostavni postupak stečaja potrošača ministar pravosuđa donio je dvije odluke: Odluku o primjeni e-komunikacije u jednostavnom postupku stečaja potrošača i Odluku o spisu predmeta u elektroničkom obliku.⁷⁵

Sam stečajni postupak jedini je sudski postupak u čijem provođenju, osim suda, sudjeluju i izvansudska tijela: stečajni upravitelj, odnosno povjerenik, skupština

59 Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći, NN, 143/13.

60 Zakon o zaštiti osobnih podataka, NN, 103/03, 118/06, 41/08, 130/11, 106/12.

61 Zakon o sudskom registru, NN, 1/95, 57/96, 1/98, 30/99, 45/99, 54/05, 40/07, 91/10, 90/11, 148/13, 93/14, 110/15 i 40/19.

62 Zakon o sudskim pristojbama, NN, 118/18.

63 Zakon o zaštiti radničkih tražbina, NN, 70/17.

64 Uredba o utvrđivanju kriterija i načina obračuna i plaćanja nagrade povjerenicima u postupku stečaja potrošača, NN, 13/16, 9/19.

65 Pravilnik o sadržaju i obliku obrazaca na kojima se podnose podnesci u izvansudskom postupku i postupku stečaja potrošača, NN, 2/16, 1/19.

66 Pravilnik o polaganju stručnog ispita, obuci i usavršavanju povjerenika, NN, 12/16, 1/19.

67 Pravilnik o utvrđivanju lista povjerenika u postupku stečaja potrošača, NN, 12/16, 1/19.

68 Pravilnik o Registru nesolventnosti, NN, 1/19.

69 Pravilnik o pretpostavkama i načinu izbora povjerenika metodom slučajnoga odabira, NN, 1/19.

70 Pravilnik o obliku, sadržaju i načinu vođenja Očevidnika savjetovališta i posrednika, NN, 7/16.

71 Pravilnik o uvjetima za dobivanje dozvole za obavljanje poslova posrednika NN, 3/16.

72 Pravilnik o uvjetima za dobivanje dozvole za obavljanje poslova savjetovališta i načinu rada savjetovališta, NN, 2/16.

73 Dostupno na mrežnim stranicama: <https://pravosudje.gov.hr/istaknute-teme/stecaj-potrosaca/obuka-za-posrednike/10644> (12.09.2020.)

74 Na temelju čl. 27.

75 Obje odluke objavljene su na mrežnoj stranici Ministarstva pravosuđa: <https://pravosudje.gov.hr/pristup-informacijama-6341/zakoni-i-ostali-propisi/zakoni-i-propisi6354/gradjansko-trogovacko-i-upravno-pravo/gradjansko-pravo/6614> (16.09.2020.).

vjerovnika i odbor vjerovnika. On predstavlja specifičnu vrstu izvanparničnoga postupka u kojem su jasno definirani procedura, rokovi, ovlasti i uloge sudionika stečajnoga postupka što osigurava kvalitetu njegova provođenja. Cilj je stečajnoga postupka skupno namirenje vjerovnika stečajnoga dužnika unovčenjem njegove imovine i podjelom prikupljenih sredstava vjerovnicima. Iz priloženoga možemo zaključiti da postoje određene poveznice između stečajnoga i ovršnoga postupka čiji je cilj prisilno ostvarenje tražbine ovrhovoditelja utvrđene u ovršnoj ispravi iz pojedinačno određenih dijelova ovršenikove imovine, odnosno prisiljavanje ovršenika na određeno individualno ponašanje. Međutim, stečajni postupak jest postupak generalne egzekucije na cjelokupnoj imovini dužnika, dok je ovršni postupak, postupak individualne egzekucije na individualnom, određenom djelu imovine dužnika itd. Iz definicije cilja stečajnoga postupka proizlazi njegova kompleksnost jer u navedenom sudjeluju različite skupine fizičkih i pravnih osoba s različitim pravnim interesima te sam postupak prolazi kroz više faza, a spada pod nadležnost sudova, ali i drugih izvansudskih tijela što zahtijeva posebnu zakonodavnu regulaciju.⁷⁶

Kao i u stečajnom postupku, u postupku stečaja potrošača mora biti ispunjeno nekoliko pretpostavki da bi se mogao pokrenuti sam postupak. Prijedlog za otvaranjem postupka ovlašten je podnijeti jedino potrošač, a prijedlog za provedbom jednostavnoga postupka stečaja potrošača podnosi Financijska agencija samo u situaciji kad se potrošač očitovao da je suglasan s provedbom jednostavnoga postupka stečaja potrošača nad njegovom imovinom, odnosno ako se prema odredbama ZSP-a smatra da je potrošač suglasan s provedbom toga postupka (čl. 79.d ZSP.). Potrošač, u smislu ZSP-a, jest svaka fizička osoba koja sklapa pravni posao ili djeluje na tržištu izvan svoje trgovačke, poslovne, obrtničke ili profesionalne djelatnosti ili svaka fizička osoba obveznik poreza na dohodak od samostalne djelatnosti prema odredbama Zakona o porezu na dohodak⁷⁷ i fizička osoba obveznik poreza na dobit prema odredbama Zakona o porezu na dobit⁷⁸ ako su ispunjene pretpostavke propisane odredbama ZSP-a (čl. 4. st. 2. te st. 3. ZSP). Nadalje, moraju postojati stečajni razlozi. Postupak stečaja potrošača može se otvoriti samo ako je potrošač nesposoban za plaćanje, odnosno ako nije u mogućnosti ispuniti dospjele novčane obveze (ako najmanje 90 dana uzastopno ne može ispuniti jednu ili više dospjelih novčanih obveza u ukupnom iznosu većem od 30 000 kuna (čl. 5 ZSP-a)).

U postupku stečaja potrošača isključivo je stvarno i mjesno nadležan općinski sud na čijem području potrošač ima prebivalište, a prvostupanjski postupak vodi sudac pojedinac toga suda. Drugostupanjski sudovi odlučuju o žalbi u vijeću koje čine tri suca (čl. 21. ZSP). Sudski savjetnici ovlašteni su provoditi jednostavni postupak stečaja potrošača i donositi prvostupanjske odluke. Ako sud koji je zaprimio prijedlog potrošača za provođenje postupka stečaja nad njegovom imovinom utvrdi da potrošač ima prijavljeno prebivalište na području nadležnosti drugoga suda, donijet će rješenje kojim će se proglasiti mjesno nenadležnim i predmet ustupiti nadležnom općinskom

76 Vuković, A., Bodul, D., Stečajno zakonodavstvo u tranziciji...cit.

77 Zakon o porezu na dohodak, NN, 115/16, 106/18, 121/19, 32/20.

78 Zakon o porezu na dobit, NN, 177/04, 90/05, 57/06, 146/08, 80/10, 22/12, 148/13, 143/14., 50/16, 115/16, 106/18, 121/19, 32/20.

sudu, dakle ne postoji prorogacija nadležnosti. Ako sud utvrdi da je nadležan postupati u početnoj fazi postupka, njegova je obveza utvrditi je li prijedlog podnijela ovlaštena osoba (potrošač ili FINA koja je ovlaštena podnijeti prijedlog za provođenjem jednostavnoga postupka stečaja potrošača uz uvjet da je potrošač dao suglasnost za provođenjem navedenoga postupka) te postoji li stečajni razlog (čl. 52. ZSP).

U postupku stečaja potrošača sudjeluje jedno izvansudsko tijelo postupka (to je povjerenik) te mjesno tijelo i stvarno nadležni općinski sudovi.

U postupku stečaja potrošača sud donosi odluke u obliku zaključka i rješenja. Zaključkom sud izdaje nalog službenoj osobi ili tijelu u postupku za obavljanje pojedinih radnji te odlučuje o upravljanju postupkom (čl. 26. ZSP). Može se reći da sud zaključkom odlučuje i regulira neko pitanje proceduralne naravi, dok rješenjem odlučuje o meritumu stvari. Redovni pravni lijek u postupku je žalba koja se ne može izreći protiv zaključka, dok se protiv rješenja može izreći u roku od 15 dana od dostave prvostupanjskoga rješenja (čl. 27. ZSP). Dakle, u ovom slučaju riječ je o devolutivnom, nesuzpenzivnom pravnom lijeku (čl. 27. st. 3. i st. 6. ZSP). Što se tiče izvanrednih pravnih lijekova, dozvoljena je revizija, ali samo ako odluka drugostupanjskoga suda ovisi o rješenju nekoga materijalno pravnoga ili postupovno pravnoga pitanja važnoga za osiguravanje jedinstvene primjene zakona i ravnopravnosti građana (čl. 27. st. 8. ZSP).

4.2. Spadaju li tzv. troškovi školovanja u izuzetu imovinu?

Temeljno je pravilo obveznoga prava da svaki subjekt prava odgovara za svoje obveze cijelom svojom imovinom ako drukčije nije propisano. Ograničenje odgovornosti može biti u trima oblicima: sustav abandona, ovršni sustav te sustav kvantitativno ograničene odgovornosti.⁷⁹

Ovršno ograničenje odgovornosti potrošača u potrošačko-stečajnom je postupku uređeno pravilima o stečajnoj masi. Pojam stečajne mase u uskoj je vezi s pojmom imovinske mase nositelja imovine. Ako imovinu općenito promatramo kao skup subjektivnih prava koja jednoj osobi pripadaju, onda jedna osoba može biti nositeljem samo jedne imovine. U tom kontekstu imovinsku masu čine predmeti na koje se odnose imovinska prava koja ulaze u imovinu te se stvari i prava, koja čine imovinsku masu, konačno mogu izraziti u novcu što je u stečaju podloga za unovčenje predmeta imovinske mase i skupno namirenje vjerovnika (čl. 134 SZ-a). Prema odredbama ZSP-a u stečajnu masu ulazi samo ona imovina potrošača na kojoj bi se sukladno odredbama OZ-a mogla provesti ovrha. Dakle, ZSP u pogledu ovršnoga ograničenja odgovornosti samo upućuje na odgovarajuću primjenu Ovršnoga zakona.

Predmet ovrhe ne mogu biti: stvari izvan prometa kao ni druge stvari za koje je to posebnim zakonom određeno; tražbine po osnovi poreza i drugih pristojbi; objekti, oružje i oprema namijenjeni obrani te oprema i objekti namijenjeni radu jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave i pravosudnih tijela (čl. 4. OZ).

Ne mogu biti predmeti ovrhe: 1. odjeća, obuća, rublje i drugi predmeti osobne

⁷⁹ Podrobnije, Klarić, P., Vedriš, M., Građansko pravo, Narodne novine, Zagreb, 2014., str. 17. et seq.

uporabe, posteljne stvari, posuđe, namještaj, štednjak, hladnjak, stroj za pranje rublja i druge stvari koje služe za zadovoljenje potreba kućanstava ako su nužni ovršeniku i članovima njegova kućanstva s obzirom na uobičajene uvjete života njegove društvene okoline, 2. hrana i ogrjev za potrebe ovršenika i članova njegova kućanstva za šest mjeseci, 3. radna i rasplodna stoka, poljoprivredni strojevi i druga oruđa za rad koji su ovršeniku poljodjelcu nužni za održavanje poljoprivrednoga gospodarstva u mjeri u kojoj je to nužno za njegovo uzdržavanje i za uzdržavanje članova njegova obiteljskoga kućanstva te sjeme za uporabu na tomu gospodarstvu i hrana za stoku za četiri mjeseca, 4. alat, strojevi i drugi predmeti koji su ovršeniku obrtniku ili trgovcu pojedincu nužni za obavljanje njegove upisane djelatnosti te sirovine i pogonsko gorivo za tri mjeseca rada, 5. predmeti koji su nužni ovršeniku koji samostalno u obliku zanimanja obavlja upisanu javnobilježničku, odvjetničku, liječničku, ljekarničku, znanstvenu, umjetničku ili koju drugu profesionalnu djelatnost, 6. gotov novac ovršenika po osnovi tražbina koje su izuzete od ovrhe te gotov novac ovršenika koji ima stalna mjesečna primanja do mjesečnoga iznosa koji je po zakonu izuzet od ovrhe, razmjerno vremenu do idućega primanja, 7. odličja, medalje, ratne spomenice i druga odličja i priznanja, vjenčani prsten, osobna pisma, rukopisi i drugi osobni spisi ovršenika, obiteljske fotografije, osobne i obiteljske isprave i obiteljski portreti, 8. pomagala koja su invalidu ili drugoj osobi s tjelesnim nedostatcima nužna za obavljanje životnih funkcija (čl. 135. OZ).

Izuzeta su iz ovrhe primanja po osnovi: zakonskoga uzdržavanja, naknade štete nastale zbog narušenja zdravlja ili smanjenja, odnosno gubitka radne sposobnosti i naknade štete za izgubljeno uzdržavanje zbog smrti davatelja uzdržavanja; naknade zbog tjelesnoga oštećenja prema propisima o invalidskom osiguranju; socijalne skrbi; privremene nezaposlenosti; doplatka za djecu (osim ako posebnim propisom nije drukčije određeno; **stipendije i pomoći učenicima i studentima**; odličja i priznanja; i ostala primanja izuzeta od ovrhe po posebnim propisima. Osim navedenih primanja od ovrhe su izuzete: naknada za rad osuđenika, osim za tražbine po osnovi zakonskoga uzdržavanja te za tražbine naknade štete prouzročene kaznenim djelom osuđenika; porodiljne i roditeljske novčane potpore, osim ako posebnim propisom nije drukčije određeno; utvrđeni iznosi za uzdržavanje djeteta uplaćeni na poseban račun kod banke; naknada troškova za službeno putovanje i naknada troškova prijevoza na posao i s posla do propisanih iznosa do kojih se ne smatraju oporezivim primitcima po osnovi od nesamostalnoga rada; dar za djecu do 15. godine života i potpore za novorođenče do propisanih iznosa do kojih se ne smatraju oporezivim primitcima po osnovi od nesamostalnoga rada; naknada za saniranje posljedica štete od katastrofa i elementarnih nepogoda te potpore zbog invalidnosti radnika i neprekidnoga bolovanja radnika duljega od 90 dana, potpore za slučaj smrti radnika i smrti člana uže obitelji radnika do propisanih iznosa do kojih se ne smatraju oporezivim primitcima po osnovi od nesamostalnoga rada (čl. 172. OZ).

5. UMJESTO ZAKLJUČKA

Ulaganje u obrazovanje pokazalo se najboljom i najisplativijom investicijom. Ali za koga?⁸⁰ Kratkom analizom ekonomskih i socijalnih prilika u državi, kao i analizom reforme visokoga obrazovanja ukazano je kako je duboka transformacija sveučilišnoga života, koja *ex definitione* pogađa mnoge etablirane interese, prihvaćena bez ozbiljnijega otpora. Štoviše, upravo izostanak sadržajnije rasprave o ciljevima i posljedicama reforme čini nužnim ukazati na neke kolateralne probleme, prvenstveno *skupoću* pristupa visokom obrazovanju, koji će iz takve reforme proizaći.

Indikativna metoda utvrđivanja činjenica ukazuje na nejednake startne pozicije i nejednaku pristupačnost visokom obrazovanju za različite socijalne skupine, u nejednako utrošenom vremenu provedenom na studiju i izlaskom iz sustava pod nejednakim mogućnostima zaposlenja. Teorija smatra da su društvene nejednakosti karakteristika gotovo svih društava suvremene demokracije, posebno onih s jakom tradicijom socijalne države, koja razvijaju i zagovaraju mjere za ostvarivanje jednakosti građana u pravima i obvezama. Jedna od dimenzija takvih javnih politika jest i ostvarivanje tzv. *otvorenoga* obrazovnog sustava. Predlaže se plaćanje školarine koja bi potakla studente na učinkovitije studiranje, a obrazovne ustanove na tržišno ponašanje u cilju postizanja konsenzusa između obrazovnoga sustava i tržišta rada. Uz to zagovaraju da se studentima iz siromašnih obitelji osiguraju odgovarajuća sredstva u vidu stipendija ili donacija uz subvencioniranje i odlaganje plaćanja troškova školarine. Nadalje, zagovaraju da bi školarine trebale biti selektivne prije nego istovjetne te da bi država iz svojih fondova trebala omogućiti studentske kredite koji bi se vezali za dohodak obitelji iz kojih potječu, a koji bi se vraćali kad studenti završe fakultet i počnu zarađivati na tržištu rada.

U skladu s očekivanjima za hrvatski institucionalni ustroj notorna je činjenica kako je nezaposlenost među visokoobrazovanim mladim osobama koje se nalaze na početku karijere visoka pa, štoviše, jačanjem krize navedeni obrazac postaje sve prisutniji. Uz to, ako se po okončanju visokoga obrazovanja osoba zaposli, karakteristika hrvatskoga tržišta rada značajno je veća učestalost nesigurnih poslova na početku karijere⁸¹ što u konačnici onemogućuje vraćanje studentskih kredita. Dakle, nema sumnje da će postojeći model snošenja troškova visokoga obrazovanja, prvenstveno školarina, morati biti preispitan. Međutim, kako ekonomija stagnira, teško je očekivati ekonomski realni napredak. U stanju u kojem je hrvatsko gospodarstvo sada bilo koje rješenje, nažalost, bilo bi skoro podjednako nepravično.

Imajući u vidu specifičnosti potrošačkoga stečaja, koje se ogledaju u davanju šanse insolventnom dužniku da se ekonomski oporavi, potrošački stečaj može (i treba) biti jedna, nerijetko krajnja, mogućnost. Štoviše, problem školarina nije samo ekonomsko, već je to prvenstveno društveno pitanje s elementima ostvarivanja ljudskih prava. Nije cilj otpusta troškova školarina institutom potrošačkoga stečaja samo rehabilitacija

80 Kramer, J. R., Will legal education remain affordable, by whom, and how? *Duke Law Journal*, 1987., no. 1, str. 240.

81 Za statistička opravdanja navedenih teza v. radove Matković T., a posebno doktorsku disertaciju „Obrasci tranzicije iz obrazovnog sustava u svijet rada u Hrvatskoj“, Pravni fakultet - Studijski centar socijalnog rada, Zagreb, 2011.

dužnika da bi se on u najkraćem roku vratio na kreditno tržište novim zaduživanjima i ponovnom neracionalnom trošenju novca. Cilj je rehabilitacija dužnika radi poticanja daljnjega produktivnog rada, a sve to radi vraćanja dugova vjerovnicima i zajednici, po mogućnosti i planom otplate duga, u što većoj mogućoj mjeri. Ipak, u recepciji poredbeno-pravnih rješenja treba biti oprezan. Kad bi se predvidio jedan krajnje liberalni tip potrošačkoga stečaja, došlo bi do nekontroliranoga kreditnog zaduživanja pojedinaca, a rizik nenaplaćenih dugovanja snosili bi vjerovnici. S druge strane, ako se suviše rigidno primijeni ovaj institut i uvedu brojna ograničenja, on sam sebi postaje suprotnost i više nije u funkciji dužnika, već se približava načelima stečaja pravnih osoba štiteći u prvom redu interese vjerovnika, a posljedica toga jest negacija osnovnoga načela potrošačkoga stečaja – načela novoga financijskog početka (tzv. *fresh start principle*). Također, ne možemo zanemariti činjenicu da će postojati određeni krug ljudi koji će pokušati zlouporabiti ovaj institut. Već na prvi pogled javlja se nekoliko mogućnosti izigravanja zakona jer bez postavljanja jasnih kriterija pojedinci bi se lakomisleno upuštali u poslovne aranžmane bez ikakvih racionalnih kriterija zato što bi u svako vrijeme mogli proglasiti potrošački stečaj i institutom oslobođenja od daljnjega plaćanja obveza u kratkom roku ponovno biti na tržištu i ponavljati svoje iracionalno ponašanje (koje se reflektira na cjelokupno tržište). Stoga, postoji nekoliko opravdanih argumenata pod kojima bi se tzv. troškovi studiranja trebali tretirati kao neizuzete tražbine. Ipak, treba imati na umu da su neizuzete tražbine iznimno pravilo pa kao takve namijenjene za tražbine, primjerice, po osnovi namjerno počinjene nedopuštene radnje, novčanih kazni i s njima izjednačenih obveza dužnika.

U svakom slučaju, veza prezaduzenosti i troškova studiranja zanimljivo je pitanje te se izravno tiče milijuna studenata, apsolvenata, korisnika studentskih kredita diljem svijeta. Iako je znatan znanstveni napor napravljen da se ukaže na vezu potrošačkoga stečaja i troškova studiranja, to u Hrvatskoj još uvijek predstavlja neistraženo područje. Stoga je cilj ovoga rada dati i ukazati na temelje za daljnja razmatranja. Štoviše, konstantna deregulacija i liberalizacija kreditnoga tržišta i nedovoljno brze reakcije zakonodavca koje se najčešće prikazuju *otežavanjem* pristupa visokom obrazovanju, privatizacijom visokoga obrazovanja te kompleksna veza između prezaduzenosti i tzv. studentskih kredita samo su neka od pitanja koja će se u bližoj budućnosti prilikom provedbe i daljnjih legislativnih izmjena ZSP-a morati detaljnije analizirati.

Dejan Bodul, Ph. D., Assistant Professor
Bruno Šebijan, student,
University of Rijeka, Faculty of Law

CAN THE COSTS OF STUDYING IN THE REPUBLIC OF CROATIA BE A SUBJECT OF DISMISSAL IN CONSUMER BANKRUPTCY PROCEEDINGS?

Summary

Despite the constitutional right to access to education and the independence of the legal institute of consumer bankruptcy in the complex conditions of the post-transition economy, these are interdependent topics. Namely, the main types of costs that students bear are tuition (direct) and living (indirect) costs, which consist of the costs of accommodation, meals, transportation, health insurance, books and educational materials. On the other hand, when we talk about consumer bankruptcy proceedings, we notice a tendency to limit the rights of creditors in favor of the rights of debtors, which is in line with the guiding idea of this procedure, the rehabilitation of debtors (so-called fresh-earned start). In this paper, we deal with the analysis of these two complementary topics that we connected into a one during the presentation of arguments. In the Croatian legal reality, this interdependence is also reflected in the depth of the crisis affecting the system of consumer bankruptcy law and the constitutional right to access education through the aspect of defining the possibility of releasing the study costs through consumer bankruptcy proceedings. In this sense, this paper intends to point out the vagueness of existing solutions while trying to direct our thinking about this problem in the direction of certain de lege ferenda solutions.

Keywords: right to education, education costs, consumer bankruptcy, dismissal.

LITERATURA

Knjige i članci:

1. Abramović, A., Upravnosudski aspekti primjene Zakona o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 35, 2014., br. 1, str. 311–322.
2. Baker, B., Deeper debt, denial of discharge: The harsh treatment of Student Loan Debt in Bankruptcy, recent developments, and proposed reforms, University of Pennsylvania Journal of Business Law, vol. 14, 2012., no. 4, str. 1214. et seq.
3. Bodul, D., Bartulović, Ž., Matić, I., Kratka povijest potrošačkog stečaja ili još jedna nenaučena lekcija iz povijesti, XI. Majsko savjetovanje, usluge i zaštita korisnika, Kragujevac, 2015., str. 1067-1087.
4. Bodul, D., Pravni okvir za implementaciju instituta potrošačkog stečaja – I dio, Informator, 2014., br. 6247, str. 5-6.
5. Bodul, D., Pravni okvir za implementaciju instituta potrošačkog stečaja – II dio, Informator, 2014., br. 6249, str. 11-12.
6. Bodul, D., Vuković, A., (Još jedna) reforma stečajnog zakonodavstva funkcionalizacija stečajnog pravne zaštite ili placebo efekt, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci,

- vol. 36, 2015., no. 1, str. 181.-213.
7. Bodul, D., Vuković, A., Nacrt Zakona o stečaju potrošača iz lipnja 2014. i opravdanost recepcije njemačkih rješenja, *Hrvatska pravna revija*, 2014., br. 9, str. 60-75.
 8. Bodul, D., Vuković, A., Stečajno zakonodavstvo u tranziciji - komparativni osvrt, hrvatski izazovi i potencijalna rješenja, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, vol. 49, 2012., no. 3, str. 633- 661.
 9. Bodul, D., Vuković, A., Uz rješenja Nacrta zakona o stečaju potrošača: prijedlozi i mišljenja, *Informator*, 2014., br. 6325., str. 9-10.
 10. Bodul, D., *et al.*, O otpustu, tzv. „studentskih kredita“ putem instituta potrošačkog stečaja, str. 179.-199., u: *Proces preobrazbe hrvatskoga visokoobrazovnog sustava Zbornik koautorskih radova nastavnika Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci i studenata*, (G. Mihelčić, E. Mišćenić, N. Hadžimanović, D. Bodul (ur.)), Pravni fakultet, Rijeka, 2014.
 11. Budak, J., Slijepčević, S. te Švaljek, S., Financijske potpore studentima u sustavu visokog obrazovanja u Hrvatskoj, *Revija za socijalnu politiku*, 17, 2010., (2), str. 277-297.
 12. Čuveljak, J., Kružić D., Stečajni plan – zadnja u nizu kriznih strategija za preživljavanje insolventnih korporacija, *Zbornik radova Ekonomskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru*, Mostar, 2012., str. 19-40.
 13. Čuveljak, J., O novom Stečajnom zakonu, *Pravo i porezi*, br. 7-8., 2015., str. 3.-12. te Hercigonja, J. (ur.), *Reforma hrvatskog insolventijskog prava – novi Stečajni zakon*, Inženjerski biro, Zagreb, 2015., str. 1.-267., grupa autora (Marković, N., Osnove stečajnog i predstečajnog prava – izvori, ciljevi, stečajni i predstečajni dužnik, stečajni i predstečajni razlozi, načela; Garašić, J., *Reforma europske Uredbe o insolventijskim postupcima*; Galić, A., *Predstečajni postupak prema novom stečajnom zakonu – tijela, otvaranje i obustava postupka, predstečajni sporazum*; Marković, N., *Opći pregled novina u stečajnom postupku prema novom stečajnom zakonu*; Hrastinski Jurčec, Lj., *Tijela stečajnog postupka – sud, odbor vjerovnika, skupština vjerovnika, stečajni upravitelj*; Periša, I., *Pravne posljedice otvaranja stečajnog postupka – osnovne pravne posljedice, pobijanje pravnih radnji*; Radić, N., *Upravljanje stečajnom masom i unovčenje stečajne mase – osiguranje mase, odluke o unovčenju, unovčenje predmeta razlučnog prava*).
 14. Čuveljak, J., *Stečajni zakon s komentarom i sudskom praksom i Zakon o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi s komentarom*, III. izdanje Zgombić & Partneri, Zagreb, 2013., str. 1-1176.
 15. Dika, M., *Insolventijsko pravo*, Pravni fakultet, Zagreb, 1998., str. 1.-119.
 16. Dika, M., *Predstečajna nagodba: pretpostavke, pokretanje, tijela, sudionici, provedba postupka, učinci, stavljanje izvan snage*, str. 54., u: *Savjetovanje o Zakonu o financijskom restrukturiranju i predstečajnoj nagodbi* (NN, br. 108/12.), Crnić, I. (ur.), Organizator, Zagreb, 2012.
 17. Doolan, K., *Teret troškova - financijski aspekti izbora studija i iskustva studiranja u hrvatskom visokoškolskom kontekstu*, *Revija za socijalnu politiku*, 17, 2010., (2), str. 239-256.
 18. Eraković, A., *Stečajni zakon s komentarom i primjerima*, RRIF Plus, 1997., str. 1.-257.
 19. Forić, S., *Specifičnosti društva i prava u Japanu*, *Sarajevski žurnal za društvena pitanja*, jesen/zima, 2012., str. 146.
 20. Garašić, J., *Kako zakonski regulirati “osobni stečaj” u Hrvatskoj*, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, vol. 61, 2011., br. 5., str. 1487-1514.
 21. Garašić, J., *Stečajni plan nakon izmjena i dopuna Stečajnog zakona 2012.*, u: *Djelotvorna pravna zaštita u pravičnom postupku - Izazovi pravosudnih transformacija na jugu Europe*, *Liber amicorum* Mihajlo Dika, *Zbornik radova u čast 70. rodendana prof. dr. sc. Mihajla Dike*, (ur. Uzelac, A., Garašić, J. i Maganić, A.), Pravni fakultet, Zagreb, 2013., str. 469-493.
 22. Garašić, J., *Završna dioba u stečajnom postupku*, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, vol. 28, 2007., no. 1, str. 1-32.

23. Grbić, S., Zovko, D., Pravo na obrazovanje prema Europskoj konvenciji o ljudskim pravima, u: Proces preobrazbe hrvatskog visokoobrazovnog sustava, Zbornik koautorskih radova nastavnika Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci i studenata, Uredili: G. Mihelčić, E. Mišćenić, N. Hadžimanović te D. Bodul, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2013., str. 78. et seq.
24. Hrastinski Jurčec, Lj., Pravni položaj stečajnog upravitelja u stečajnim postupcima, Zbornik radova: Ovrha i stečaj – aktualnosti zakonodavstva i sudske prakse, Inženjerski biro, Zagreb., 2007.
25. Huey, B. J., Undue Hardship or Undue Burden: Has the Time Finally Arrived for Congress to Discharge Section 523(a)(8) of the Bankruptcy Code?, *Texas Tech Law Review*, vol. 34, (2002-03), no. 1, str. 89, 97-98.
26. Khayat, D., *Le surendettement des ménages*, Presses Universitaires de France, Paris, 1999., str. 36-37.
27. Kilborn, J. J., *La responsabilisation del' economie*: What the United States can learn from the new french law on consumer overindebtedness, *Michigan Journal of International Law*, vol. 26, 2005., str. 636. et seq.
28. Kilborn, J. J., Two Decades, Three Key Questions, and Evolving Answers in European Consumer Insolvency Law: Responsibility, Discretion, and Sacrifice, u: Niemi-Kiesilainen, J., Ramsay, I. i Whitford, W. C. (eds.), *Consumer Credit, Debt and Bankruptcy, Comparative and International Perspectives*, Hart Pub, Oxford and Portland, Oregon, 2009., str. 11. et seq.
29. Klarić, P., Vedriš, M., *Građansko pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2014.,
30. Kramer, J. R., Will legal education remain affordable, by whom, and how? *Duke Law Journal*, 1987., no. 1, str. 240.
31. Krivinskas, L., Don't Filer: Rehabilitating Unauthorized Practice of Law - Based Policies in the Credit Counseling Industry, *American Bankruptcy Law Journal*, vol. 79, 2005., str. 51.
32. Landry, III, R. J., An Empirical Analysis ...cit., str. 5. te McDuffie, R. W., The Wage Earner's Plan in Practice, *Vanderbilt Law Review*, vol. 15, 1962., str. 173., 175.-76.
33. Landry, R. J., Individual Chapter 11 Reorganizations: Big Problems with the New 'Big' Chapter 13, *University of Arkansas at Little Rock Law Review*, vol. 29, 2007., str. 251, 252.
34. Landry, R.J., An empirical analysis of the causes of consumer bankruptcy: Will bankruptcy reform really change anything? *Rutgers Business Law Journal*, vol. 3, 2006., no. 1, str. 5. Posner, E. A., Should debtors be forced into Chapter 13? *Loyola of Los Angeles Law Review*, vol. 32, 1999.
35. Maganić, A., Pravna sredstva protiv predstečajne nagodbe, Zbornik Pravnog Fakulteta u Zagrebu, vol. 65, 2015., br. (3-4), str. 409-437.
36. Marković, N., Ovlaštenje suda u okviru instituta predstečajne nagodbe, u: Barbić, J. (ur.), *Hrvatsko insolventijsko pravo*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 2014., str. 70.
37. Matsushit, J., Japan's Personal Insolvency Law , *Texas International Law Journal*, vol. 42, 2007., no. 1, str. 766-771.
38. Mišćenić, E., Srdoč, E., Studentski krediti, u: Proces preobrazbe hrvatskoga visokoobrazovnog sustava Zbornik koautorskih radova nastavnika Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci i studenata, (G. Mihelčić, E. Mišćenić, N. Hadžimanović, D. Bodul (ur.)), Pravni fakultet, Rijeka, 2014.
39. Pardo, R. I., Lacey, M. R., The Real Student-Loan Scandal: Undue Hardship Discharge Litigation, *American Bankruptcy Law Journal*, vol. 83, 2009., no. 1, str. 181.
40. Pavlovih, M., Sklapanje predstečajne nagodbe pred trgovačkim sudom, *Hrvatska pravna revija*, br. 9, 2014., str. 80.

41. Peng, X., Increasing Bankruptcy filings and the bankruptcy reform in Japan for “Conference on Empirical Evaluation of Corporate Restructuring in Northeast Asia” Organized by Korea Development Institute (KDI) in Cooperation with the Forum for Asian Insolvency Reform (FAIR) by Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) Seoul, Korea, on the 12th in November 2003. Dostupno na mrežnim stranicama: <http://www.rieti.go.jp/jp/publications/dp/04e010.pdf> (13.09.2020.).
42. Sajter, D., Procedura i praksa restrukturiranja u stečaju u Republici Hrvatskoj, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, vol. 47, 2010., no. 3, str. 729-744.
43. Schönfelder, B., Ekonomska analiza Zakona o stečaju: pregled literature, Financijska teorija i praksa, vol. 26, 2002., no. 3, str. 75-690. te Šverko Grdić, Z., Radolović, J. i Bagarić, L., Solventnost poduzeća u Republici Hrvatskoj i u Europskoj uniji, Ekonomski pregled, vol. 60, 2009., no. 5-6, str. 250. *et seq.*
44. Socijalna i ekonomska slika studentskog života u Hrvatskoj, Nacionalno izvješće istraživanja EUROSTUDENT za Hrvatsku Institut za razvoj obrazovanja, Zagreb, 2011., str. 9. *et seq.*
45. Walters, A.; Mckenzie Skene, D. W., Consumer Bankruptcy Law Reform in Scotland, England and Wales, American Bankruptcy Law Journal, vol. 80, 2006., str. 481. *et seq.*
46. Wedoff, E. R., Major consumer bankruptcy effects of BAPCPA, University of Illinois Law Review, No. 1., 2007., str. 36.
47. Wedoff, E.R., Means Testing in the New § 707(b), American Bankruptcy Law Journal, vol. 79, 2005., str. 231, 232.
48. Weler, R., Consumer Bankruptcy Reform in the 109th Congress: Background and Issues Updated, CRS Report for Congress, 2005., str. 6.
49. Westbrook, J. L., Chapter 15 at Last, American Bankruptcy Law Journal, vol. 79, 2005., str. 713.-728.
50. Williams, A. J., Fixing the “Undue hardship” hardship: Solutions for the problem of discharging educational loans through bankruptcy, University of Pittsburgh Law Review, vol. 70, 2008., no. 1, str. 217.
51. Za statistička opravdanja navedenih teza v. radove Matković T., a posebno doktorsku disertaciju „Obrasci tranzicije iz obrazovnog sustava u svijet rada u Hrvatskoj“, Pravni fakultet - Studijski centar socijalnog rada, Zagreb, 2011.

Pravni izvori:

1. Bankruptcy Act 1966.
2. Enterprise Act 2002 (U.K.) 2002, c. 40.
3. Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, NN-MU, 18/97., 6/99., 14/02., 13/03., 9/05., 1/06. i 2/10.
4. Hasan-ho [Bankruptcy Law], Law No. 71 of 25 April 1922.
5. Higher Education Act 2004 (U.K.), 2004, c. 8.
6. Higher Education Funding Amendment Bill 2001 (Cth.), Bill Digest No. 159 (2001).
7. Insolvency Act 1967, 1967/54.
8. Insolvency Act 1986 (U.K.) 1986, c. 45
9. Loi no. 2010-737 of 1 July 2010, JORF no. 0151 od 2. srpnja 2010.
10. Odluka o primjeni e-komunikacije u jednostavnom postupku stečaja potrošača i Odluka o spisu predmeta u elektroničkom obliku, obje odluke objavljene su na mrežnoj stranici Ministarstva pravosuđa: <https://pravosudje.gov.hr/pristup-informacijama-6341/zakoni-i-ostali-propisi/zakoni-i-propisi6354/gradjansko-trgovacko-i-upravno-pravo/gradjansko-pravo/6614> (16.09.2020.).
11. Ovršni zakon, NN, 112/12, 25/13, 93/14, 55/16, 73/17; (u daljnjem tekstu: OZ).
12. Pravilnik o obliku, sadržaju i načinu vođenja Očevidnika savjetovališta i posrednika NN, 7/16.

13. Pravilnik o polaganju stručnog ispita, obuci i usavršavanju povjerenika NN, 12/16, 1/19.
14. Pravilnik o pretpostavkama i načinu izbora povjerenika metodom slučajnoga odabira NN, 1/19.
15. Pravilnik o Registru nesolventnosti NN, 1/19.
16. Pravilnik o sadržaju i obliku obrazaca na kojima se podnose podnesci u izvansudskom postupku i postupku stečaja potrošača NN, 2/16, 1/19.
17. Pravilnik o utvrđivanju lista povjerenika u postupku stečaja potrošača NN, 12/16, 1/19.
18. Pravilnik o uvjetima za dobivanje dozvole za obavljanje poslova posrednika NN, 3/16.
19. Pravilnik o uvjetima za dobivanje dozvole za obavljanje poslova savjetovališta i načinu rada savjetovališta NN, 2/16.
20. Private Student Loan Bankruptcy fairness Act of 2010, H.R. 5043, 111th Cong. (2d Sess. 2010).
21. Program obuke za posrednike. Dostupno na mrežnim stranicama: <https://pravosudje.gov.hr/istaknute-teme/stecaj-potrosaca/obuka-za-posrednike/10644> (12.09.2020.)
22. Sho-ho [Commercial Code], Law No. 48 of 1899, *amended by* Law No. 72 of 1938. i Kaishakosei-ho [Corporate Reorganization Law], Law No. 172 of 7 June 1952.
23. Stečajni zakon, NN, 71/15. i 104/17. dalje: SZ. Stupanjem na snagu SZ-a prestao je važiti Stečajni zakon (NN, 44/96, 29/99, 129/00, 123/03, 82/06, 116/10, 25/12 i 133/12) kao i većina odredbi o predstečajnoj nagodbi iz Zakona o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi (NN, 108/12, 144/12, 81/13 i 112/13) (čl. 445. SZ).
24. The Bankruptcy Abuse Prevention and Consumer Protection Act of 2005, Pub. L. No. 109-8 par. 220, 119 Stat. 23, 59 (to be codified at 11 U.S.C. par. 523(a)(8)(B)).(dalje u tekstu BAPCA)
25. United Student Aid Funds v. Espinosa, 130 S.Ct. 1367 (2010).
26. Uredba o utvrđivanju kriterija i načina obračuna i plaćanja nagrade povjerenicima u postupku stečaja potrošača NN, 13/16, 9/19.
27. Wagi-ho [Composition Law], Law No. 72 of 25 April 1922.
28. Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći, NN, 143/13.
29. Zakon o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju, Ur. l. RS, št. 13/14 – uradno prečišćeno besedilo, 10/15 – popr., 27/16, 31/16 – odl. US, 38/16 – odl. US, 63/16 – ZD-C, 54/18 – odl. US, 69/19 – odl. US, 74/20 – odl. US in 85/20 – odl. US).
30. *Zakon o izvršbi in zavarovanju (uradno prečišćeno besedilo)* (Uradni list RS, št. 3/07 – uradno prečišćeno besedilo, 93/07, 37/08 – ZST-1, 45/08 – ZArbit, 28/09, 51/10, 26/11, 17/13 – odl. US, 45/14 – odl. US, 53/14, 58/14 – odl. US, 54/15, 76/15 – odl. US, 11/18, 53/19 – odl. US, 66/19 – ZDavP-2M in 23/20 – SPZ-B).
31. Zakon o parničnom postupku, NN, 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14, 70/19; (u daljnjem tekstu: ZPP).
32. Zakon o porezu na dobit, NN, 177/04, 90/05, 57/06, 146/08, 80/10, 22/12, 148/13, 143/14., 50/16, 115/16, 106/18, 121/19, 32/20
33. Zakon o porezu na dohodak, NN, 115/16, 106/18, 121/19, 32/20
34. Zakon o stečaju potrošača, NN, 100/15. i 67/18. dalje: ZSP.
35. Zakon o sudskim pristojbama NN, 118/18.
36. Zakon o sudskom registru NN, 1/95, 57/96, 1/98, 30/99, 45/99, 54/05, 40/07, 91/10, 90/11, 148/13, 93/14, 110/15 i 40/19.
37. Zakon o zaštiti osobnih podataka, NN, 103/03, 118/06, 41/08, 130/11, 106/12.
38. Zakon o zaštiti radničkih tražbina NN, 70/17.